

Asia: VN/12462/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi pölyttjästrategiaksi

Yleinen lausunto

Voitte tässä lausua yleisesti kansallisesta pölyttjästrategiasta

Ympäristöministeriön lausuntopyyntö 1.11.2021 (VN/12462/2020)

Luonnos kansalliseksi pölyttjästrategiaksi

Ympäristöministeriö on pyytänyt Väylävirastolta lausuntoa luonnoksesta kansalliseksi pölyttjästrategiaksi. Pölyttjästrategian ja toimenpidesuunnitelman tavoitteena on turvata pölyttäjien ja niiden tarjoaman pölytyspalvelun tulevaisuus Suomessa.

Väylävirasto lausuu pölyttjästrategialuonnoksesta:

Väylävirasto pitää hyvänä, että myös Suomessa laaditaan kansallinen pölyttjästrategia. Pölyttäjien kannalta merkittävimpiä ovat maatalous- ja metsäalueet. Strategian toimenpide-ehdotukset koskevat myös rakennettuja ympäristöjä, mm. Väyläviraston hallinnoimia valtion tie- ja rautatiealueita.

Väyläviraston tehtävä

Väylävirasto vastaa valtion tie- ja rataverkosta sekä vesiväylistä ja niiden kehittämisestä. Väylävirasto vastaa maanteiden kunnossapidosta ja palvelutasosta, merkittävien tiehankkeiden rakentamisesta, tienpidon valtakunnallisista tehtävistä ja ELY-keskusten liikennevastuualueiden ohjauksesta sekä ratojen ja vesiväyliä suunnittelusta, rakentamisesta, kunnossapidosta ja palvelutasosta.

Väyläviraston hallinnassa on valtion maanteitä noin 78 000 km, joista moottoriteitä on 890 km, ja rataverkkoa 6 000 km.

Yleistä

Strategiassa ehdotettujen toimenpiteiden toteuttaminen vaatii eri intressien yhteensovittamista. Väyläviraston perustehtävä huomioon ottaen kaikkialla ei ole mahdollista parantaa väyläalueiden ja niiden reunojen soveltuvuutta pölyttäjille. Väylävirasto pyrkii omalta osaltaan edistämään ekosysteemipalvelujen turvaamista, kuten hyönteisten tarjoamaa pölytystä. Väylänpidossa ekosysteemipalvelut voidaan ottaa huomioon siten, että ekosysteemejä ylläpitäviä ekologisia rakenteita ja toimintoja vahvistetaan ja niihin kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia minimoidaan.

Uusien väylien rakentamishankkeet ja nykyisten väylien parantamishankkeet

Uusien väylien rakentamishankkeissa ja nykyisten väylien parantamishankkeissa otetaan huomioon luonnonarvot luonnon monimuotoisuutta koskevan tiedon perusteella. Arvokkaat luontokohteet turvataan rakentamisvaiheessa maastoon merkitsemisellä ja toimenpiteiden ajoituksella. Myös kasvien siirtoistutukset, siementen keruu ja kylvö sekä pintamaan talteenotto ovat keinoja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa väylä-alueilla.

Hankkeissa huomioidaan paahdeympäristöt ja mahdollisuuksien mukaan niitä kehitetään lisää.

Tie- ja rautatiealueiden jatkuva kunnossapito

Luonnon monimuotoisuuden säilymistä turvataan ja edistetään väyläympäristöissä päivittäisen kunnossapidon toimilla ja niiden ajoituksella. Tästä esimerkkinä ovat mm. tienvarsien niittotöiden ajoitus ja mahdolliset niittorajoitukset. Väylien kuivatusrakenteiden (sadevesijärjestelmien ja ojien) kunnossapito on keskeistä teiden ja rautateiden toiminnalle. Tie- ja rautatiealueilla pölyttäjiä suosivien toimenpiteiden tulee mahdollistaa kuivatuksen toteutuminen ja muu kunnossapito.

Tienvarret ja rautatiealueet ovat monien eläin- ja kasvilajien kannalta luonnonympäristöjä korvaavia elinympäristöjä. Tie- ja rautatiealueilla tavataan myös uhanalaista lajistoa, kuten paahdeympäristöjen kasvi- ja perhoslajeja. Tienvarsien kasvillisuutta hallitaan niitoin ja vesakonraivauksin. Tienvarsien avoimet, säännöllisesti niitettävät alueet muodostavat perinnebiotooppien lajistolle korvaavia elinympäristöjä. Tienvarsiniittyjä ei voi suoraan verrata maatalousympäristössä syntyneisiin perinnebiotooppeihin, vaan niiden historia ja hoitokäytännöt ovat erilaiset.

Myös rautatiealueilla toistuvat hoitotoimet ovat luoneet alueelle omanlaisen elinympäristön ja hoitotoimet ylläpitävät alueelle kehittyntä lajistoa. Torjunta-aineita käytetään rautatiealueella

kasvillisuuden hallintaan raiteiden välittömässä (noin 3 m) läheisyydessä turvallisuuden vuoksi ja tämän ulkopuolella torjunta tehdään mekaanisesti. Luokitelluilla pohjavesialueilla torjunta-aineita ei käytetä. Väylävirasto on ollut mukana kansain-välisessä selvityksessä, jossa on kartoitettu eri maiden rautateillä käytettävien torjunta-aineiden vaihtoehtoisia aineita ja menetelmiä. Niiden haasteena on usein energiaintensiivisyys, kustannukset ja torjunnan toistamisen tarve. Väylävirasto toteutti Varsinais-Suomessa usean vuoden selvityksen, jossa seurattiin radanvarren paahdealueen kasvillisuuden muuttumista, kun alueella ei enää käytetty torjunta-aineita. Kasvillisuus muuttui lajistoltaan ja korkeudeltaan epäedulliseen suuntaan paahdeympäristön kannalta.

Rautatiealueiden viereistä puustoa poistetaan turvallisuuden vuoksi paikoin puiden kaatumaetäisyydeltä erityisesti sähkörataosuuksilla, mikä vähentää varjostusta ja lisää avoimuutta.

Väylävirasto (ja sitä edeltäneet virastot) on selvittänyt maantie- ja rataverkon korvaavia elinympäristöjä. Näistä selvityksistä viimeisimpiä ovat mm. Luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat korvaavat elinympäristöt: Selvitys elinympäristöjen määrästä ja merkityksestä maantie- ja rataverkolla (Liikenneviraston tutkimuksia ja selvityksiä 10/2018).

Varsinais-Suomessa tehdyn tutkimuksen (Lounais-Suomen tienvarsien monimuotoisuus-pilotti (Väyläviraston julkaisuja 1/2019)) tavoitteena oli saada nykyistä parempi käsitys lounaisen Suomen tieluiskien merkityksestä uuselinympäristöinä ja pilotoida paikkatiedon käytettävyyttä lajistoltaan erityisen merkittävien kohteiden tunnistamisessa sekä menettelyä näiden kohteiden huomioimisessa käytännön tienpidossa. Maastoinventoinnin tavoitteena oli tarkentaa käsitystä tienvarsien merkityksestä paahdealueiden uhanalaisen hyönteislajiston uuselinympäristöinä, sekä arvioida tienhoidon käytäntöjen vaikutusta elinympäristöjen laatuun ja lajiesiintymien säilymiseen. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen alueelta määriteltiin esiselvityksenä silmälläpidettävien ja uhanalaislajien paikkatietoaineistojen ja asiantuntija-arvioiden perusteella joukko monimuotoisia tienvarsiympäristöjä. Esiselvityksessä tunnistetusta 14 ns. hot spot -alueesta valittiin seitsemän kohdetta, joissa tehtiin maastoinventointi kesällä 2018. Maastoinventoinnissa tienvarsia kartoitettiin yhteensä 235 km matkalla. Tienvarsilta rajattiin 63 huomionarvoisten hyönteislajien elinympäristökohdetta. Yhteensä 38 huomionarvoisen lajin esiintymää paikannettiin. Inventointitulosten perusteella voitiin todeta, että nykyiset tienvarsien niittokäytännöt ovat valtaosin paahdelajistoa hyödyttäviä, ja monet esiintymät ovat säilyneet nimenomaan säännöllisen niiton vuoksi. Poikkeamia normaalikäytäntöön suositeltiin vain painavin perustein kuuteen kohteeseen, joissa normaali niitto hävittää kohteessa esiintyvän lajin toukan ravintokasvin tai sen osan. Muita kuin niittoon liittyviä, elinympäristön avoimuuteen liittyviä kunnostussuosituksia annettiin 14 kohteelle.

Nykyisin käytössä olevat maanteiden viherhoidon ohjeet ja järjestelmät antavat pääosin hyvän pohjan kohteiden hallitulle huomioon ottamiselle teiden päivittäisessä hoidossa, kuten niitoissa ja vesakoiden raivauksessa. Erityistoimenpiteiden vieminen käytännön työhön on kuitenkin haasteellista. Tärkeät, pienialaiset kohteet on mahdollista merkitä maastoon.

Vieraslajien torjunta

Väylävirasto torjuu myös haitallisia vieraslajeja väyläympäristöstä. Jättiputkien torjuntaa maantie- ja rautatiealueilta on tehty jo vuosia. Maantieympäristöissä runsaiden kurturuusun ja komealupiinin torjuntatoimia suunnataan vieraslajien hallintasuunnitelman mukaan. Väyläympäristöihin ei istuteta haitallisiksi säädettyjä tai tunnistettuja vieraskasvilajeja.

Ohjeistus

Väylävirasto tekee selvityksiä ja tutkimuksia, joiden tulokset otetaan huomioon Väyläviraston ympäristöohjeistuksessa. Ohjeet ohjaavat hankkeita ja kunnossapitoa. Väylävirasto osallistuu myös kansainväliseen yhteistyöhön ja tutkimuksiin.

Väylävirastossa on käynnissä Viherrakentaminen ja -hoito tieympäristössä -ohjeen päivitystyö, joka tulee sisältämään ohjeistusta paahdeympäristöjen, lajisiirtojen ja korvaavien elinympäristöjen näkökulmasta. Erityisesti paahdeympäristöistä tullaan ohjeista-maan, että ne tulee huomioida säästettävänä alueina ja mahdollisuuksien mukaan kehittää hankealueelle uusia paahdeympäristöjä (ohjeluonnos 10.9.2021).

Radanpidon ympäristöohje (Väyläviraston julkaisu 26/2021) ja RATO 20 Ratatekniset ohjeet (RATO) osa 20 Ympäristö ja rautatiealueet (Väyläviraston julkaisu 27/2021) on päivitetty ja ne astuvat voimaan 1.12.2021. Ohjeissa on huomioitu mm. paahdeympäristöt, lajien siirrot ja vieraslajit.

Johdanto

Voitte tässä lausua luvusta 1: Johdanto

-

Kansallisen pölyttjästrategian lähtökohdat ja strateginen tavoite

Voitte tässä lausua luvusta 2: Kansallisen pölyttjästrategian lähtökohdat ja strateginen tavoite

-

Strategian toimenpiteet

Voitte tässä lausua luvusta 3: Strategian toimenpiteet

Kappale 3: Strategian toimenpiteet

Väyläviraston kommentti:

Väylien ylläpitäjät, joihin Väyläviraston toiminta kuuluu, on merkitty osallistujiksi seuraaviin toimenpiteisiin (vastuutahot on merkitty sulkeisiin). Väylävirasto katsoo voivansa osallistua strategialuonnoksessa esitettyihin toimenpiteisiin 1c, 2a, 2b ja 2d. Lausunnossa on avattu näihin toimenpiteisiin liittyviä näkökohtia, joita haluamme tuoda esille.

1) Vahvistetaan taantuneiden pölyttäjälajien kantoja

Tavoite: Vuonna 2030 uhanalaisia pölyttäjälajeja on vähemmän kuin vuonna 2019, ja pölyttäjien uhanalaisuusindeksin kehitys osoittaa elpymistä.

Toimenpide 1.c: Luodaan lisää ja ylläpidetään pölyttäjille tärkeitä uuselin ympäristöjä rakennetuissa ympäristöissä esimerkiksi liikenne- ja sähkönsiirtoväylien yhteydessä sekä muissa rakennetuissa ympäristöissä (YM, MMM).

Väyläviraston kommentti:

Tie- ja rautatiealueiden määrä kasvaa vain uusien hankkeiden myötä. Niiden yhteydessä on mahdollista luoda pölyttäjille sopivia elinympäristöjä. Kiinteistöstrategian mukaisesti Väylävirasto on luovuttanut ja luovuttaa edelleen pois alueita, jotka eivät ole välttämättömiä väylänpidon kannalta. Tämän vuoksi ns. "ylimääräisiä joutomaita" ei viraston hallinnassa juurikaan ole.

Väylävirasto haluaa korostaa väylien kunnossapidon merkitystä. Väylien kunnossapitoa tehdään säännöllisesti ja se onkin muokannut tie- ja rautatiealueiden elinolosuhteita ja niiden lajistoa. Ohjeistuksessa huomioidaan myös paahdealueet.

2) Parannetaan laaja-alaisesti pölyttäjien elinoloja sekä elinympäristöjä

Tavoite: Vuonna 2030 pölyttäjille tärkeitä elinympäristöjä on enemmän kuin 2021, ja niiden laatua on saatu merkittävästi parannettua.

Toimenpide 2.a: Lisätään erilaisten monilajista ravintokasvillisuutta sisältävien alueiden pinta-alaa ja määrää eri elinympäristöissä (MMM).

o Keskeisiä ovat maatalousalueet, ja niillä maatalouden tukijärjestelmien toimenpiteet, joista Hyvönen ym. (2019) ovat tunnistaneeet pölyttäjien kannalta tärkeimmät. Toimenpide toteuttaa osaltaan EU:n biodiversiteettistrategian tavoitetta kattaa 10 % maatalousmaan pinta-alasta monimuotoisuudelle arvokkailla maisemapiirteillä. Tästä alasta vähintään puolella tulisi olla merkitystä myös pölyttäjien elinympäristöinä.

Väyläviraston kommentti:

Kuten toimenpiteessä on kuvattu, maatalousalueet ovat tässä toimenpiteessä keskeisiä. Väyläviraston hallinnoimien tie- ja rautatiealueiden mahdollisuudet lisätä monilajista ravintokasvillisuutta sisältävien alueiden pinta-alaa ja määrää ovat rajalliset. Niitä voidaan toteuttaa isojen hankkeiden yhteydessä.

Toimenpide 2.b: Lisätään pölyttäjien pesimispaikkoina tärkeiden paljaiden kivennäismaalaikkujen sekä lahopuiden määrää eri elinympäristöissä (MMM).

o Etenkin maatalousalueet lähiympäristöineen ja rakennetut ympäristöt ml. erilaiset väyläalueet.

o Metsänhoitosuositukset sekä tien- ja radanpidon ympäristöohjeet päivitetään lisäämään ja huomioimaan pölyttäjille tärkeitä pesimispaikkoja.

Väyläviraston kommentti:

Radanpidon ympäristöohje (Väyläviraston julkaisu 26/2021) ja RATO 20 Ratatekniset ohjeet (RATO) osa 20 Ympäristö ja rautatiealueet (Väyläviraston julkaisu 27/2021) on päivitetty ja ne astuvat voimaan 1.12.2021. Ohjeissa on huomioitu mm. paahdeympäristöt, lajien siirrot ja vieraslajit.

Väylävirastossa on käynnissä Viherrakentaminen ja -hoito tieympäristössä -ohjeen päivitustyö, joka tulee sisältämään ohjeistusta paahdeympäristöjen, lajisiirtojen ja korvaa-vien elinympäristöjen näkökulmasta. Erityisesti paahdeympäristöistä tullaan ohjeista-maan, että ne tulee huomioida säästettävänä alueina ja mahdollisuuksien mukaan kehittää hankealueelle uusia paahdeympäristöjä. Tiensuonmetsiin voidaan luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi jättää lahoppina vain maapuita ja pötkelöitä, mikäli ne eivät vaaranna liikenneturvallisuutta (ohjeluonnos 10.9.2021).

Toimenpide 2.d: Vähennetään pölyttäjien lisääntymismenestystä tai elinympäristön laatua heikentävien painetekijöiden vaikutuksia (MMM, YM).

o Lisääntymismenestystä heikentävät mm. kasvinsuojeluaineet ja biosidit.

o Elinympäristöjen laatua heikentävät mm. kasvinsuojeluaineet, biosidit, vieraslajien leviäminen, umpeenkasvu, lahoppuun vähyys.

o Toimenpiteellä edistetään EU:n biodiversiteettistrategian sekä Pelloilta pöytäkirjan -strategian mukaista tavoitetta puolittaa torjunta-aineiden käytöstä aiheutuvat riskit vuoteen 2030 mennessä, sekä puolittaa haitallisimpien torjunta-aineiden käyttömäärät.

Väyläviraston kommentti:

Väylävirasto torjuu myös haitallisia vieraslajeja väyläympäristöstä. Jättiputkien torjuntaa maantie- ja rautatiealueilta on tehty jo vuosia. Maantienympäristöissä runsaiden kurturuuden ja komealupiinin

torjuntatoimia suunnataan vieraslajien hallintasuunnitelman mukaan. Väyläympäristöihin ei istuteta haitallisiksi säädettyjä tai tunnistettuja vieraskasvilajeja.

Väylävirasto viittaa lisäksi lausuntonsa yleisessä osassa esitettyihin näkökulmiin mm. hankkeista, kunnossapidosta ja ohjeistuksesta (sivut 1-4).

Keinoja pölyttäjien tukemiseksi eri elinympäristöissä

Voitte tässä lausua luvusta 4: Keinoja pölyttäjien tukemiseksi eri elinympäristöissä

Kappale 4: Keinoja pölyttäjien tukemiseksi eri elinympäristöissä

Pölyttjästrategialuonnoksen kappaleessa 4 on esitetty toimenpiteitä mm. Väylävirastoa koskevaan rakennettuun ympäristöön:

Lisätään rakennetuissa ympäristöissä pölyttäjille soveltuvien elinympäristöjen määrää sekä parannetaan laatua (kunnat).

- Tuotetaan ohjeistusta kunnille ja kaupungeille viheralueiden suunnitteluun ja hoitoon pölyttjäystävällisiksi (neuvontaorganisaatiot ja tutkimuslaitokset).
- Parannetaan erilaisten väyläalueiden soveltuvuutta pölyttäjille ja ylläpidetään hankkeissa syntyviä paahteisia maaleikkauksia ja vastaavia pölyttäjille soveltuvia elinympäristöjä. (tie-, rata- ja sähköverkkojen sekä lentokenttien ylläpitäjät)
- Lisätään tutkimusta pölyttäjiä suosivista tienvarsien hoitotavoista. (tutkimuslaitokset ja neuvontaorganisaatiot)
- Turvataan pölyttäjien pesäpaikkoja erityisesti paahteisilla ja hiekkaisilla maa-alueilla, sekä ohjeistetaan niiden hoitoa. (kunnat, tie- ja rataverkkojen ylläpitäjät, maanrakennusyritykset)
- Lisätään keinopesien käyttöä niiden soveltuvuutta ja mahdollisia riskejä koskevaan tutkimustietoon tukeutuen ja sitä parantaen. (kansalaiset, kunnat; tutkimuslaitokset).
- Edistetään kasvinsuojeluaineille ja biosideille vaihtoehtoisten menetelmien ja valmisteiden käyttöä kotipuutarhoissa ja julkisilla viheralueilla. (kansalaiset, kunnat ja muut julkisyhteisöt)

Väyläviraston kommentti:

Tutkimusta pölyttäjistä ja niiden elinympäristöistä on syytä lisätä yleisen tiedontarpeen vuoksi ja myös sen vuoksi, että väyläalueilla erityiskohteen hoitotoimet voidaan tällöin kohdentaa tarkoituksenmukaisesti. Ruotsin Trafikverketin tekemään selvitykseen (Trafikverket: Rapport 2021:064: Redovisning av regeringsuppdrag 2020 om pollinatörer) viitaten lisätutkimusta kaivataan myös siitä, onko pölyttäjille enemmän hyödyksi vai haitaksi, että niitä houkutellaan tieympäristöön,

jossa on sekä kemiallisia (mm. polttoaineesta, öljyistä, jarruista, renkaista, asfaltista ja kunnossapidosta peräisin olevat haitta-aineet) että fysikaalisia haittatekijöitä (mm. liikenne ja ajoneuvot).

Varsinais-Suomessa tehdyn tutkimuksen tieluiskien merkityksestä uuselinympäristönä (Lounais-Suomen tienvarsien monimuotoisuuspilotti (Väyläviraston julkaisuja 1/2019)) perusteella voitiin todeta, että nykyiset tienvarsien niittokäytännöt ovat valtaosin paahdelajistoa hyödyttäviä, ja monet esiintymät ovat säilyneet nimenomaan säännöllisen niiton vuoksi. Poikkeamia normaalikäytäntöön suositeltiin vain painavin perustein kuuteen kohteeseen, joissa normaali niitto hävittää kohteessa esiintyvän lajin toukan ravintokasvin tai sen osan. Muita kuin niittoon liittyviä, elinympäristön avoimuuteen liittyviä kunnostussuosituksia annettiin 14 kohteelle.

Nykyisin käytössä olevat maanteiden viherhoidon ohjeet ja järjestelmät antavat pääosin hyvän pohjan kohteiden hallitulle huomioon ottamiselle teiden päivittäisessä hoidossa, kuten niitoissa ja vesakoiden raivauksessa. Erityistoimenpiteiden vieminen käytännön työhön on kuitenkin haasteellista. Tärkeät, pienialaiset kohteet on mahdollista merkitä maastoon.

Väylävirasto viittaa lisäksi lausuntonsa yleisessä osassa esitettyihin näkökulmiin mm. hankkeista, kunnossapidosta ja ohjeistuksesta (sivut 1-).

Pölyttäjäseurannan järjestäminen

Voitte tässä lausua luvusta 5: Esitys kansallisen pölyttäjäseurannan järjestämisestä

-

Voimavarat ja vaikutukset

Voitte tässä lausua luvuista 6 ja 7

-

Koivujärvi Susanna
Väylävirasto - Väylänpito